

ACHTER DE KOMMA OP CURAÇÃO

Stand van zaken 2024

TON DE JONG

Fonds BJP voor journalisten

Tot stand gekomen met een bijdrage van Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten

Bundeling van drie artikelen die zijn gepubliceerd in Antilliaans Dagblad juni/juli 2024

© Ton de Jong
2024

*Foto voorzijde: Toegangspoort tot het Vrijheidspark met op de achtergrond de cruiseterminal. Foto
Ton de Jong.*

‘Achter de komma’

De stand van zaken op Curaçao medio 2024

Op 19 december 2022 bood Mark Rutte excuses aan voor het slavernijverleden. Curaçao speelt als grootste eiland van het Caribische deel van het Koninkrijk een grote rol bij het vervolg van de excuses die de Nederlandse Staat heeft aangeboden voor het leed dat de slavernij heeft veroorzaakt. Het vervolg wordt wel aangeduid met ‘achter de komma’. Met andere woorden: de excuses zijn niet het slot maar het begin van bewustwording, verwerking en herstel. Journalist en Curaçao-kenner Ton de Jong kreeg van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten een bijdrage om de stand van zaken te onderzoeken. Zijn bevindingen zijn neergelegd in drie artikelen die gepubliceerd zijn in het Antilliaanse Dagblad van 22 juni, 27 juni en 1 juli 2024. Deel 1 gaat over de lange weg naar excuses, deel 2 over de inzet en ambities van Curaçao en deel 3 over de eenheid in het Koninkrijk.

Deel 1

De lange weg van de emancipatie

Excuses zijn niet vrijblijvend

"Today I apologise. Awe mi ta pidi diskulpa. Tide mi wani taki pardon." Met deze drie zinnen beleed premier Rutte op 19 december 2022 namens de Staat schuld voor het koloniale slavernijverleden. Demissionair Staatsecretaris Alexandra van Huffelen kwam er voor naar Curaçao. Op de Dia di Emansipashon (1 juli) deed minister Ernst Kuipers het dunnetjes over. Hoogtepunt van het herdenkingsjaar was voor Curaçao het eerherstel van Tula in oktober vorig jaar tijdens Siman di Kultura. Het werd mooi verwoord in een brief van koning Willem-Alexander. Eerder had de koning al excuses aangeboden.

1 Juli voor de Dia di Emansipashon is overigens nogal ongelukkig, want daags erna is het Dia di Bandera (Dag van de Vlag) wat een nationale feestdag, dus vrije dag is. Curaçao viert de afschaffing niet op 1 juli, maar heeft een herdenkingsdag van de opstand onder leiding van Tula op 17 augustus en dat blijft zo.

De Nederlandse bewindslieden spraken zonder uitzondering met passie en betrokkenheid. De Curaçaose media besteedden er plichtmatig aandacht aan. De bewindslieden vlogen tevreden terug: taak volbracht, meldden zij in Den Haag. Maar welke indruk maakten de Nederlandse excuses op de 150.000 inwoners van het eiland? Daar is geen onderzoek naar gedaan. Spreek er op straat iemand op aan, dan hoor je vooral 'er verandert toch niets'. Een rondgang langs mensen die zich al jaren bezig houden met het slavernijverleden leert inderdaad dat de houding het best omschreven kan worden als 'gelaten'.

Stapje voor stapje

Voor de strijders van het eerste uur, zoals Gibi Basilio is het een uitgekomen droom. "Wij voelen dat wij elkaar nu beter in de ogen kunnen kijken als wij om de tafel gaan. Het is ook een vorm van herstel die wegen naar heling en verzoening vereffent. Achter de komma betekent voor mij,

Gibi Basilio bij het standbeeld van stakingsleider Felix Chacuto. Foto Ton de Jong

dat Curaçao met een masterplan op tafel moet komen met het doel op alle gebieden (o.a. politiek, bestuurlijk, geestelijk, economisch, sociaal, cultureel, lichamelijke en geestelijke gezondheid) achterstanden in te halen.” Medestrijder, docent, schrijver, adviseur, organisator Charles do Rego (78) vertelt hoe de slavernij stapje voor stapje meer aandacht kreeg in de samenleving. Het begon tussen beide wereldoorlogen in met het ontstaan van een middenklasse die zich begon te interesseren. “Frappez toujours. Steeds opnieuw aandacht vragen, dat heeft ons gebracht waar we nu zijn met de jaarlijkse herdenkingen, met het Parke Lucha pa Libertat (Park van de Strijd voor de Vrijheid), met twee slavernijmusea”, zegt Do Rego. En nu dus met de excuses van Nederland en het vervolg dat daarop komt. In de woorden van Van Huffelen: een nieuwe stap op het lange en moeilijke pad van emancipatie. In het Parke Lucha pa Libertat, even voorbij de megapier waar dagelijks imposante cruiseschepen duizenden toeristen uitspuwen, wordt helder aangegeven dat de emancipatie niet is begonnen op 19 december 2022. Over de keuze valt te twisten, maar de namen op het monument geven die boodschap duidelijk weer: Tula werd opgevolgd door onder anderen generaal Louis Brion, generaal Manuel Piar, stakingsleider Felix Chacuto, volkspriester Amado Römer en politicus Wilson ‘Papa’ Godett. Daar kunnen met gemak vijftig namen (en organisaties) aan worden toegevoegd (zoals Medardo de Marchena), onder wie een groot aantal die nu actief zijn.

Bezig met overleven

Zoals duizendpoot, planoloog, publicist en leermeester Lionel Janga (67), die zich al lange tijd inzet voor bewustwording van het slavernijverleden. Hij denkt dat op Curaçao duizend mensen min of meer betrokken zijn bij activiteiten die met slavernij hebben te maken. Ruim één op de tien van hen zijn werkelijk actief in organisaties en bewegingen. Die groep wordt wel steeds groter. “De bevolking stond niet te trappelen om iets te horen over Tula. Wij schamen ons voor onze geschiedenis. Tot in de jaren negentig van de vorige eeuw riepen toonaangevende politici dat we op moesten houden met deze onzin. Dat is voorbij, schaamte maakt plaats voor trots.” Maar is er wel sprake van een ‘wij’? Weliswaar is een kleine meerderheid van de Curaçaose bevolking creools en heeft op de een of andere manier het dna van slaven in zich, maar verder is de samenleving verdeeld in groepen. Door de gesegmenteerde samenleving lopen allerlei dunne en dikke scheidslijnen: religie, rijk/arm, afkomst/nationaliteit. En nog steeds de kleur. In alle schakeringen van licht naar donker. Directe nazaten van slaven hebben zich vermengd met andere bevolkingsgroepen. Deze verbrokkelde, veelkleurige samenleving lijkt in niets meer op de samenleving in 1863.

Bovendien is dertig procent van de huidige bevolking niet op Curaçao geboren. Een Venezolaan die –al dan niet illegaal– op Curaçao is aangekomen zal weinig interesse hebben in het

slavernijverleden van een deel van de bevolking. Maar, zegt Janga stellig, ook de donkere Curaçaoënaar met roots in de slavernij heeft vaak wel wat anders aan het hoofd. “Hij of zij is bezig met overleven in een keiharde samenleving met grote armoede.” In het recente rapport ‘Curaçao nog steeds een eiland van extreme woonsituaties’ legt een groep bezorgde burgers een verontrustende werkelijkheid bloot. Geen toilet, of geen vloer, of andere basis voorzieningen in een huis: ruim 3.300 bewoonde huizen woningen op Curaçao verkeren in zo’n slechte staat.

Koloniale kaart

Ik ga langs bij Omayra Leeflang, voormalig minister, onderwijsdeskundige en nu onder meer voorzitter van Kura di Arte en gedreven lid van het Comité Cultuur van de Vrede. Zij gruwelt van het kwalificatie ‘nazaat’. “Ik ben een nazaat van Afrika, van generaties voor mij, maar niet van een slecht systeem. Met het begrip nazaat worden we bevestigd in onze slachtofferrol. Nederland is dan de dader, aan wie we een schadevergoeding mogen vragen. Doet Nederland dat niet of het stelt voorwaarden aan steun dan wordt de koloniale kaart getrokken. Politici gebruiken deze kunstmatig in leven gehouden controversie voor hun eigen doelen, voor macht en corruptie. Zij wijzen Nederland aan als de schuldige en blijven zelf buiten schot. Zo worden we onderdanig gehouden, op een nieuwe manier geketend. Wie die rol als slachtoffer niet pikt, wordt gezien als verrader.” Leeflang wil dat patroon doorbreken. De excuses hoefden van haar niet per se, maar zij ziet het wel als een mooi moment om het verleden in de context te plaatsen van het heden. “Het is goed dat we kijken hoe het toen allemaal is gegaan en verder onderzoek juich ik toe, maar hoe bouwen we dit uit? Ik ben van ‘na de komma’. Mijn stelling is: educatie en opvoeding bepalen of het slavenverleden nog doorwerkt. We moeten af van de opvatting dat wie voor een dubbeltje wordt geboren nooit een kwartje zal worden. Maar als alles arm is in je omgeving, dan zit je op achterstand. De kracht om vooruit te komen, krijg je in je opvoeding, in je omgeving en in het onderwijs. Ik mis in het verhaal de kracht van de opvoeding.”

Lionel Janga ziet op de scholen waar hij gastlessen geeft wel degelijk de naweeën van onderdrukking en slavernij: gebrek aan zelfvertrouwen, zich afhankelijk opstellen tegenover de machthebbers, niet kritisch en creatief denken. Hij ziet de achterstanden bij kinderen toenemen door de magere kwaliteit van het onderwijs en slechte thuissituaties. “Van een school die ik goed ken in een achterstandswijk gaan nul leerlingen naar de havo, bij andere scholen 20 tot 30 procent. Een kind van 10 gaat niet naar school omdat het op een broertje van 2 moet passen. Moeder moet werken voor een beetje brood op de plank. Dertig procent van de werkenden krijgt het minimumloon, bruto 1800 gulden per maand. We hebben geen 5, geen tien maar 50 jaar nodig om dit te herstellen. We moeten dus opschieten met de herstelagenda en maak het niet te

ingewikkeld. Grijp deze kans, maar op Curaçao mag je niet te slim zijn, vinden machthebbers. Hou het volk dom, is hun devies.”

Beste mensen vertrekken

Wie wel de kans krijgt en grijpt, gaat studeren in Nederland. Afgestudeerd komen ze alleen terug vanwege het klimaat of familieomstandigheden. Janga: “Wij geven onze beste mensen weg aan Nederland. De toplaag verdwijnt, ook de potentieel goede ondernemers. Je kunt nauwelijks één hotel noemen dat in handen is van een Curaçaoënaar.”

De gemene deler van alle gesprekken: weg met die slachtofferrol, ga uit van de eigen kracht van mensen en help hen om het beste uit zichzelf te halen. Minister Ernst Kuijpers op 1 juli vorig jaar: “Ik hoop dat de erkenning u enige troost biedt. Maar we hebben ook nog een lange weg te gaan. Emancipatie neemt tijd. En misschien voelt het soms als het gooien van kleine steentjes in een hard stromende rivier. Maar elk steentje dat de bodem raakt, verandert de loop van het water. En alle steentjes samen veranderen de loop van de toekomst. In december zeiden we: dit is een komma, geen punt. We zijn pas net begonnen met het voeren van een goed gesprek over ons gedeelde verleden. Over onze verschillende rollen daarin. Over alle verhalen die we nog missen. Over alle stemmen van uw voorouders die het verdienen gehoord te worden.”

Gibi Basilio besloot op 19 december zijn toespraak namens Platform Slavernij en Erfenis van de Slavernij (waar hij toen nog voorzitter van was) met een dringende oproep: “Om niet met de armen over elkaar aan de zijlijn te staan. Om niet vanaf de zijlijn met stenen te gooien. Om niet elkaar te bekritisieren en vervolgens doen of er niets aan de hand is, maar om een steentje bij te dragen, de krachten te bundelen, een einde te maken aan de verdeeldheid en fragmentatie. De Curaçaoese regering moet in deze nieuwe etappe veel meer de eigen verantwoordelijkheid nemen, voorop lopen, de weg wijzen, bijlichten en vergemakkelijken.”

KURA
museum **HULANDA**

EVOLUTION
SLAVE TRADE/MIDDLE PASSAGE
WEST AFRICAN EMPIRES
KINGDOMS OF BENIN

Deel 2

Achter de komma wordt vergaderd

‘Alles begint bij de jeugd’

Het feestelijk rumoer rond de excuses voor het slavernijverleden en de erkenning van Tula was verstomd, maar toen was even het stil. Er is geld, er zijn wensen, er is druk vanuit Nederland, maar hoe ga je ‘na de komma’ organiseren en wat krijgt voorrang? En de belangrijkste vraag: hoe krijg je iets voor elkaar dat blijft, waar ook de volgende generaties baat bij hebben.

Sommige zaken liggen voor de hand en lijken relatief gemakkelijk uit te voeren. Landhuis Knip herbergde al jaren een slavernijmuseum, maar het raakte in verval en sloot de poorten. Onder meer met geld van De Nederlandse Bank is Musea Tula gerestaureerd en in februari van dit jaar onder de bezielende leiding van Jeanne Henriquez heropend. In Otrabanda is het slavernijmuseum uit de erfenis van miljonair/filantroop Jacob Geld Dekker een vaste waarde geworden.

De vier miljoen gulden die Nederland beschikbaar stelde voor het herdenkingsjaar en met name de erkenning van Tula zijn vooral besteed aan feestelijkheden, culturele programma’s en bewustwording.

Al wat lastiger zijn de (vervolg)onderzoeken naar de doorwerking van slavernij in de levens van Curaçaoënaars. Dat vergt geld, veel tijd en veel deskundigheid. Rose Mary Allen is niet als enige een autoriteit op dit gebied en universiteiten in Nederland en op Curaçao willen graag, dus dat zal wel lukken. Een stevige basis is gelegd met een kennisagenda.

Verdeelsleutel

In Nederland ligt tot nu toe de nadruk op de daders: iedereen die direct of indirect van de slavernij heeft geprofiteerd. Op Curaçao vanzelfsprekend op de slachtoffers. Want dat is de hoofdmoot: bewustwording en het herstel van achterstanden die (mede) door het slavernijverleden zijn veroorzaakt. De Nederlandse overheid heeft daar voorlopig 200 miljoen

Het door Jacob Geld Dekker gebouwde museum bij Kura Hulanda. Foto Ton de Jong

euro voor uitgetrokken. Lijkt veel maar het geld wordt versnipperd over het hele Koninkrijk plus Suriname. Voor de zes Caribische eilanden is 66 miljoen euro beschikbaar, de helft voor initiatieven die uit de samenleving komen, de andere helft voor beleid dat in een herstelagenda komt. Vanzelfsprekend moest er eerst uitgebreid gepraat worden over de verdeling. Het lukte niet om tot een verdeelsleutel te komen die recht doet aan de grootte van de eilanden. Staatssecretaris Van Huffelen, die zich persoonlijk betrokken voelt bij dit onderwerp, hakte de knoop door: ieder eiland 11 miljoen, wat gejuich opleverde op Saba en teleurstelling op Curaçao, waar Plataforma Sklabitut i Herensia di Sklabitut (Platform Slavernij en Erfenis van de Slavernij) in de startblokken staat. Gibi Basilio (74) was tot vorig jaar voorzitter van het platform dat in 2009 van de overheid een formele status heeft gekregen. “Toen waren er zeven leden, intussen zijn er 17 organisaties lid. We hebben al die jaren gevochten voor de erkenning van Tula en de jaarlijkse herdenkingen georganiseerd.” Hij ziet nu vanuit de zijlijn dat het niet opschiet. “Het is te stil. Er moeten snel plannen komen want anders gaan we kansen missen. Per 1 juli gaat de geldkraan van het herdenkingsjaar dicht en dan valt er een gat”.

Nieuwe aanpak

Zijn opvolger als voorzitter van het platform is Jason Fullinck. Hij komt uit het bedrijfsleven en is met zijn 40 jaar van een andere generatie. “De ‘goeroe’s’ hebben goed werk gedaan, maar zijn dik in de zeventig. Jonge mensen zijn moeilijk te interesseren voor dit soort werk. Je kunt spreken van een vrijwilligerscrisis. Wie neemt het over? Ik ben er ook al weer 12 jaar mee bezig.”

Het gaat volgens hem niet alleen om het stokje doorgeven aan een nieuwe generatie van organisatoren. “Belangrijk is hoe we de kennis over het slavernijverleden moeten doorgeven aan alle jongeren. Daar begint het. Toen ik meer wist van het verleden, kon ik eindelijk mijn identiteit vormen. Daar moet je al vanaf je tiende jaar mee beginnen. Mensen met een goed gevormde identiteit maken samen een sterkere, sociale samenleving, die niet alleen gefocust is op verdienmodellen.” Het is volgens hem niet heel moeilijk om de Nederlandse miljoenen uit te geven aan het zoveelste evenement, dansuitvoering en toneelstuk, maar wel aan projecten die een bredere groep aanspreken. Fullinck wil het verhaal over de slavernij blijven vertellen maar op een andere manier dan 50 jaar geleden, toen internet nog niet bestond. “We moeten daarom eerst bouwen aan een organisatie die duurzaam is, waar we jaren mee vooruit kunnen. Dat heeft nu voorrang en daarom komen we aan de invulling met projecten nauwelijks toe. Wij willen ook weten en meten hoe het zit met de doorwerking van slavernij. Wat de impact is op bijvoorbeeld eetgewoonten en gezondheid. Er ligt wel onderzoek, maar veel is onvolledig of niet gedaan.”

Over gigantische herstelbetalingen hoor je hem niet. Daar heeft behalve een enkele politicus die indruk wil maken op zijn kiezers niemand het over. Vrijwel iedereen beseft dat zo’n eis in Den

Haag wordt weggehoord. In het debat op 25 januari 2023 in de Tweede Kamer over de excuses voor het Nederlandse slavernijverleden, heeft het kabinet duidelijk aangegeven niet tot herstelbetalingen te zullen overgaan. Het kabinet heeft bewust gekozen voor een moreel ethisch gebaar in plaats van juridische excuses of herstelbetalingen.

Afwezige overheid

Intussen zijn organisaties die aangesloten zijn bij het platform al bezig met de invulling. Fundashon Museo Tula gaat de wijken in om voorlichting te geven. Het persbericht meldt: “Het doel is om de gemeenschap niet alleen te informeren, maar ook te inspireren tot dialoog en reflectie over de impact van slavernij op de hedendaagse samenleving”.

De Curaçaose regering is vooral afwezig. Jason Fullinck: “Onze regering moet met plannen komen, moet erin stappen. De minister geeft wel wat steun, zet mensen in, maar het gaat nog vooral over wat er uit Nederland komt en niet wat we zelf doen. We moeten hier een eigen motor laten draaien en niet afhankelijk zijn van Nederland. Dus zelf fondsen stichten en aanwenden. We geven toch ook geld uit aan wegen en andere overheidsvoorzieningen?”

Omayra Leeftang is venijniger. “De regering doet niets, ontwikkelt geen initiatieven want heeft geen geld. De innerlijke motivatie bij de politiek ontbreekt, want zij halen hier geen politiek gewin uit. Het liefst houden zij de controversie met Nederland in stand. Zij reizen af en toe naar Den Haag om te zeggen dat Nederland als voormalig kolonisator schatplichtig is. De koloniale kaart trekken, daar zijn we goed in.”

Versnelling

Minister Sithree ‘Cey’ van Heydoorn (MFK) laat Roxanne de Leeuw en Richard Delfina het woord voeren. Zij is verbonden aan het kabinet van de minister met slavernijverleden als werkterrein, hij is onderwijsspecialist bij het ministerie. “Het is niet waar dat het ministerie niets doet. We hebben bijgedragen aan Museo Tula, het Vrijheidspark en een reeks van projecten”, zegt De Leeuw. De ministerraad en de Staten zijn wel betrokken bij de erkenning van Tula maar er is geen standpunt over de relatie van Nederland tot het slavernijverleden. “Door het geld van Nederland kan er versneld worden, maar Nederland is aan zet en doet dat bewust samen met maatschappelijke organisaties en niet met ons.” Slavernijverleden moet een plaats krijgen in het onderwijs maar dat gaat volgens Richard Delfina niet van de een op de andere dag. “We zijn pas aan de slag. Eerst de kerndoelen formuleren, en dan is het nog een hele stap naar lesmateriaal. Dat kun je niet ergens bestellen, dat moet gemaakt worden. We trekken samen op met de schoolbesturen. Er wordt niets opgelegd.” De twee ondersteunen de insteek die Jason Fullinck kiest. “We moeten bruggen slaan en een einde maken aan de versnippering. Jonge mensen erbij

betrekken en projecten die breder zijn dan de culturele sector, breder dan evenementen. De hele impact van de slavernij moet aan de orde komen.”

Den Haag moedigt aan

Aan Nederland en afgeleid daarvan de Vertegenwoordiging van Nederland in Willemstad (VNW) zal het niet liggen. Staatssecretaris Alexandra van Huffelen heeft er zelf uitzonderlijk veel energie ingestoken. Bij de Vertegenwoordiging is menskracht vrijgemaakt voor dit nieuwe werkveld. De Vertegenwoordiging vindt commitment vanuit de samenleving cruciaal. Het maakt het de nieuwe Nederlandse regering ook een stuk lastiger om toezeggingen in te trekken. De eilanden hebben het voortouw gekregen, maar dat moeten zij dan wel nemen, heeft de Tweede Kamer diverse keren uitgesproken.

Eind maart is de Tweede Kamer geïnformeerd over de stand van zaken met de verdeling en besteding van de 200 miljoen van de slavernij-pot. Voor Curaçao is 5,5 miljoen euro beschikbaar voor projecten uit de samenleving. Aanvragen kunnen vanaf 1 juli worden ingediend. De regeling loopt vijf jaar. 33 Miljoen euro is voor alle eilanden samen beschikbaar voor wat ‘beleidsintensivering’ wordt genoemd, bij voorbeeld op het gebied van armoedebestrijding en bewustwording. Een herstelagenda die op 1 juli 2025 klaar moet zijn geeft richting aan de besteding. Nederland is daar veel verder mee. De 33 miljoen voor Nederland is al toegekend aan onder meer onderzoek, onderwijs en het gratis veranderen van de achternaam.

Uit andere hoeken komt ook geld. Zo introduceren het Oranje Fonds en Kinderpostzegels een ambitieus driejarig programma om kwetsbare gezinnen bij te staan. Het programma, dat drie miljoen euro kost, ondersteunt vijftien sociale organisaties op de eilanden door hun capaciteiten te versterken. Aanmelden kan tot 15 juli van dit jaar.

so used for whipping of slaves. •

No laga duele bieu
sklavisaábo di nobo.

Laat oud zeer
je niet opnieuw knechten.

Let not woes of old
enslave you anew

Deel 3

Snelheden in het Koninkrijk verschillen

‘Tula moet van iedereen zijn’

Nederland en de zes eilanden van het Caribische deel van het Koninkrijk zijn met elkaar verbonden door een heftig koloniaal verleden. Het is één koninkrijk, met één koning maar het is zoeken naar eenheid en verbindingen als het om het slavernijverleden gaat. En dan is er nog Suriname.

Het begint al met Ketikoti, de bevrijding van de ketens, wat op 1 juli wordt gevierd. In Suriname sinds 1955 en door de Surinaamse gemeenschap in Nederland sinds 1975. Op de avond voorafgaand worden de slachtoffers van de verschrikkingen herdacht, op 1 juli is het feest. ‘Keti Koti’ komt uit het Sranantongo, de Surinaamse taal. Op Curaçao had in 1955 vrijwel niemand gehoord van vrijheidsheld Tul, laat staan van Ketikoti. Het slavernijverleden was verborgen in de samenleving. Vanaf 1985 is het daar langzaam opgeborreld naar de oppervlakte, maar pas in deze eeuw sloot de in Nederland gevestigde gemeenschap van het Caribische deel van het Koninkrijk zich aan bij Ketikoti, oftewel Emancipation Day, oftewel Dia de Abulishon. Eerst toch wel als bijwage, nu als volwaardige partner. Dat levert discussie op. Zo wil een groep Antilliaanse burgers uit Eindhoven en Tilburg de slavernijgeschiedenis van de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen zelf te gaan vertellen. Die geschiedenis kent immers beduidende verschillen.

1863 of 1873

Voorvechter Kenneth Cuvalay “Het is beschamend om 160 jaar na de wettelijke afschaffing van de slavernij in de voormalig Nederlandse koloniën in ‘de West’, nu ineens overal te horen en te lezen dat het 150 jaar geleden is. Natuurlijk weten we van de tien jaar staatstoezicht in Suriname en dat daarom vaak over afschaffing van de slavernij in 1873 wordt gesproken in plaats van 1863. Maar er bestond geen staatstoezicht op Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Maarten, St. Eustatius

Tekst in het slavernijmuseum Kura Hulanda. Foto Ton de Jong

en Saba en het kan niet dat de geschiedenis van ruim een half miljoen Antillianen dan maar wordt weggemoffeld.” Beide jaartallen (en dus geschiedenissen) worden nu door elkaar en naast elkaar gehanteerd: wettelijk 1863, feitelijk in Suriname 1873. Het NiNsee benadrukt de combinatie 150/160 jaar afschaffing en vraagt aandacht voor het systeem van Paga Tera, pachthouderschap dat tot veel armoede leidde onder de nazaten van de tot slaaf gemaakten in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

De soms ongelukkige verbinding met Suriname wringt ook op Curaçao. Het Curaçaose Platform Slavernij en Slavernijvergoed wil dat in Nederland de huidige naam Ketikoti-dag verdwijnt en vervangen wordt door ‘Dag van de Emancipatie’. Hoewel op het eiland die feestdag geen voet op de grond zal krijgen. Curaçao viert de afschaffing op 17 augustus, de dag van de opstand onder leiding van Tula. Op de Bovenwindse eilanden wordt Emancipation Day gevierd (op Saba in 2023 voor de eerste keer). Aruba doet er niets aan. Bonaire had vorig jaar zijn eerste herdenking.

Migratiestromen

De Surinaamse gemeenschap telt in Nederland het dubbele van de Caribische bevolkingsgroep. In 2022 woonden er 360.000 eerste en tweede graad Surinamers en nog eens ongeveer 50.000 met minimaal één Surinaamse grootouder. Voor de Caribische bevolkingsgroep gaat het om opgeteld 210.000 personen. Het is geen statische groep die gescheiden leeft van Curaçao. Voor kort, langer en permanent verblijf wordt veel gereisd tussen Schiphol en de eilanden, vice versa. In Nederland hebben zich relatief veel mensen uit de lagere sociale klasse gevestigd, maar de groep hoger opgeleide en maatschappelijk betrokken Antillianen en Arubanen is flink gegroeid. Het zijn jongeren die zich uit de lagere klasse omhoog hebben gewerkt en studenten die na hun studie in Nederland blijven. Uit deze groep komen de mensen die zich inzetten voor erkenning en herstel van het slavernijverleden. Jason Fullinck, voorzitter van het Plataforma Sklabitut i Herensia di Sklabitut, “Zij werken en wonen in een andere omgeving dan op Curaçao. Zij kennen de weg om veranderingen teweeg te brengen en worden gehoord door de politiek. Zij maken handig gebruik van de media en hebben niets te maken met de gevoeligheden in een kleine gemeenschap. Op Curaçao is het moeilijker om zaken voor elkaar te krijgen. De maatschappelijke rollen liggen veel meer vast.”

Ondanks het feit dat het soms wringt tussen de Surinaamse en Antilliaanse gemeenschap wordt er veel samen opgetrokken. Het organisatievermogen is aanzienlijk. Nederland kent intussen achttien met NiNsee verbonden lokale comités (M.u.v. Limburg in elke provincie minimaal 1 herdenkingscomité) die onder meer Ketikoti organiseren. Daarnaast zijn er vele andere organisaties die zich, de een meer de ander minder, met slavernijverleden bezighouden. Met

succes hebben zij lokaal en provinciaal druk uitgeoefend om het slavernijverleden van afzonderlijke steden en regio's te onderzoeken en iets te doen met de resultaten.

Één comité

Linda Nooitmeer (49), voorzitter van Ninsee, wil er geen twijfel over laten bestaan. "Ja, er zijn verschillen tussen Nederland, Suriname en de Caribische eilanden, maar er is één belangrijke gemene deler: de doorwerking van dit slavernijverleden die zich vertaalt in sociale, economische en culturele achterstanden. De nazaten horen allemaal bij elkaar. Het NiNsee houdt de 'één nazaat gedachte' aan, voorbij de geografische grenzen. Ik heb een Surinaamse achtergrond, maar we zouden familie van elkaar kunnen zijn en vaak zijn we dat ook. Tula is ook mijn held."

In die visie past ook de oprichting van één herdenkingscomité voor het Koninkrijk (kosten acht miljoen euro per jaar), dat als het aan het kabinet ligt eind dit jaar operationeel moet zijn. Astrid Elburg wordt de voorzitter, alle (ei)landen krijgen een vertegenwoordiger. Nooitmeer: "In het comité moet die één-nazaat-gedachte vorm krijgen. Dat betekent niet dat we overal in het Koninkrijk en Suriname op dezelfde wijze moeten gaan herdenken en vieren. Al die verschillende herdenkingsdagen zijn van belang. En daar moet een weg in gevonden worden. Maar het zou wel heel snel zijn, wanneer de neuzen nu al dezelfde kant op staan. Wij moeten vooral laten zien dat wij er zijn en accepteren dat er verschillen zijn."

NiNsee is 22 jaar bezig en krijgt nu veel aandacht. Tien jaar geleden werd de organisatie nog wegbezuinigd en kwam de jaarlijkse herdenking op losse schroeven te staan. De doorstart met financiering door de gemeente Amsterdam, werd een succes. "We hebben nu echt de aandacht. We waren toch lange tijd een roepende in de woestijn. Excuses bestonden alleen in dromenland. Voor het eerst hebben we een kabinet gehad dat zich werkelijk inzette. Het maatschappelijk klimaat is veranderd. Alles wat we nu hebben, is meer dan het ooit was. Aan de andere kant: we moeten wel in de gaten blijven houden waar we het uiteindelijk voor doen. Niet alleen herdenken, maar ook iets doen aan de impact op de levens van de nazaten, dus investeren in de gemeenschap. Dat is moeilijker dan het organiseren van een herdenking. We mogen ook niet uit het oog verliezen dat in een significant deel van Europees Nederland de erkenning van dit deel van de Nederlandse geschiedenis nog geen draagvlak heeft. We hebben een lange weg te gaan."

Voorrang voor kwetsbaren

Met de 200 miljoen die Nederland heeft uitgetrokken voor bewustwording en herstel wordt die weg enigszins begaanbaar. Nooitmeer (in Nederland) en Fullinck (op Curaçao) kiezen bij de besteding liefst niet voor de gemakkelijke weg van feel good-projecten zoals evenementen en voorstellingen. Op de eerste lijst van toezeggingen in Nederland zijn ze toch weer in overvloed

terug te vinden. Begrijpelijk, want aan een 'herstelagenda' wordt aan beide kanten van de oceaan nog volop gewerkt. Nooitmeer: "De hamvraag is: wat heeft de meest kwetsbare nazaat hieraan, hoe draagt een project bij aan het inlopen van de sociaal, economische en culturele achterstand van deze nazaat?"

Een verschil in tempo tussen Curaçao en Nederland is volgens NiNsee niet erg. Nooitmeer: "Want wie bepaalt het tempo? De mensen zelf, toch? Wij gaan vanuit NiNsee geen norm bedenken. En het moet niet zo zijn dat Nederland druk gaat uitoefenen met als stok achter de deur dat het geld opdraakt. De mensen moeten aangeven wat ze nodig hebben en dat zal op Saba anders zijn dan in Amsterdam."

Catshuissessies

Dreigen met minder geld is niet aan de orde en breed wordt erkend dat het tempo verschillend is, maar het kabinet wil wel dat het niet stilvalt. Niet nu er zoveel is geïnvesteerd in energie en geld. Dus wordt er menskracht vrijgemaakt om het proces gaande te houden. Niet door zelf projecten te bedenken en uit te voeren maar om de eilanden als zij willen te helpen bij het aanvragen van projecten en om zich te organiseren. Hiervoor is per eiland 25000 euro uitgetrokken. Medewerkers van de Vertegenwoordiging Curaçao bezoeken daartoe alle eilanden. Zij adviseren en ondersteunen per eiland, maar hebben niet te ambitie om de eilanden onderling met elkaar te verbinden. De Nederlandse Antillen zijn niet voor niets in 2010 uit elkaar gevallen. Twee keer waren er meerdaagse bijeenkomsten (de Catshuissessies) met vertegenwoordigers van de zes eilanden en Nederland over het herdenkingsjaar en de verdeling van het geld. Het is zeer de vraag of er nog een derde komt.

De verbinding in het Koninkrijk wordt vooral gelegd door persoonlijke inzet en kunde. Door de koning, door staatssecretaris Alexandra van Huffelen die onvermoeibaar op eilanden luisterde naar de verhalen van mensen en het belang van erkenning en herstel onderstreepte. Ook door de Rose Mary Allen (1950), antropologe en buitengewoon hoogleraar Cultuur, Gemeenschap en Geschiedenis aan de University of Curaçao. De gewaardeerde Curaçaose wetenschapper is onmisbaar voor het onderzoek naar de impact van het slavernijverleden. Zij draagt haar kennis in Nederland, Curaçao en Suriname uit in publicaties, lezingen en interviews, Op 3 juni 2024 ontving zij in Nederland van het Cultuurfonds de Culturele Onderscheiding (vroeger Zilveren Anjer).